

adata volna. Ezúttal csak jelezni akartam azokat a mind élesebben kibontakozó körvonalakat, amelyek mögött a váltságos, deflációs évtized sajátos világnézetéhez szabott magánjog kiépülni igyekszik.

Objektív képet akartam adni, bár nem titkoltam elvi oppozícióm a korszerű szemlélet jellemző alakulatai iránt. Annál inkább, mert meg vagyok győződve arról, hogy az olyan jogalkotás, amelynek eltorzult spektruma a gazdasági élet sugarainak, csak önkényesen kiválasztott részét bocsájtja keresztül, ezeket is elemeikre bontva, erősségüket, árnyalataikat és irányukat színezve és megváltoztatva; amely a változó idők, változó hangulatai szerint cikkázik, szolgálai visszhangjaként a politikai hangulatok és szélsőséges érdekek hatalmi törekvéseinek; amelynek árnyékában sorban hullanak el a klasszikus magánjog, legbensőbb emberi javainkat őrző biztosítékai: hogy a fejlődés illetően irányamár a jogeszme létét veszélyezteti.

A helyes út, a haladás nem ennek az iránynak folytatásában, hanem a klasszikus jog gondolatvilágának és módszereinek restaurálásában áll. Amit e revízió folytán az államhatalom veszíteni fog mindenhatóságának szertelenségéből, azt vissza fogja nyerni az élet és a jog azon egyetértésében és kibékülésében, amelyet ma nem látunk sehol.

JOGGYAKORLAT.

A megbízásnélküli ügyvitel kérdéséhez. A negotiorum gestió már a római jogban is elismert alapja volt a kötelelem keletkezésének, de a római jogtól kezdve a legújabb törvényhozásokig, a különböző jogrendek a megbízásnélküli ügyvivőt Pry Pál-szerű alaknak tekintették, aki felesleges kotnyeleskedéssel nyul belé mások ügyeibe. Az kétségtelen, hogy egy céltalan és indokolatlan belenyulás a mások ügyeibe ne keletkeztessen az ügy urának terhére kötelezettséget, mert az észszerűség által diktált ezen megszorító tendencia nélkül zömével keletkezhetnének oly követelések, amelyek joggal minősülnének — hogy Rakovszky Menyhért jó gyakorlati szemmel megírt tanulmányának kifejezését használjuk: — ráerőszakolások követelésnek, amely követelés fajta elharapózása ellen kívánt Rakovszky a Polgári Jog könyvtárában megjelent tanulmányában tiltakozni. Ez a megszorító tendencia érvényesül a MT. 1635. §-ának a német törvénnyel egyező szabályában. E szabály

értelmében „a más ügyébe jogosultság nélkül való beavatkozás” csak akkor van helyén, ha az ügy ura érdekének és feltehető akaratának megfelel. Ennek a rendelkezésnek a megvilágításában a „megbízás nélküli ügyvitel” (Geschäftsführung ohne Auftrag) kifejezése tulajdonképpen szabatosításra szorul és a jogi elrendezés tartalmát helyesebben tükröztetné vissza, ha nem megbízás nélküli ügyvitelről, hanem vélelmezett megbízás alapján való ügyvitelről szólnánk. A megbízás nélküli ügyvivőnek a törvényhozás és a bírói gyakorlat részéről való gyanakodó elbírálása érzésünk szerint sokszor mostoha az ügyvivő rovására. Az ügyvivővel szemben tanúsított ez a mostohaság az embereknek a mások megsegítésére, a társadalmi összefűződésre irányuló, amugysem erős készségét csak tompítani, gyöngíteni alkalmas. A jogrend egyik fejlődési vonalát sokan abban látják, hogy a jórésben az emberek összefűződésére tendáló régi jog átalakul az emberek összefűződését előmozdító joggá. A negotiorum gestio mai szabályai az összefűződésre való ezt a hajlamot pszichikailag gyengítik.

Az ügyvivőnek ezt a szigorúbb elbírálását tünteti fel a Kúria által legújabban elbírált esetnek a felelkezési bírósági ítélete. A Jogi Hírlap ezévi 9. száma közli a Kúria VI. 289/1932. számú ítéletét, amelynek bevezetésében a lap előadja, hogy a felperes az alperes hozzátartozóinak kérésére egy verekedés alkalmával az alperes védelmére ment, de az alperes a beavatkozás ellen tiltakozott és az így támadt dulakodás közben a felperes lábtörést szenvedett. A felperes *kártérítési* keresetét, a felelkezési bíróság elutasította, mert a felperes önszántából és az alperes felkérése nélkül avatkozott be a verekedésbe.

A hivatkozott kúriai ítélet a II. bíróság ítéletét feloldja és indokolásában kifejti, hogy „a tényállás annak jelenségeit mutatja, hogy a felperes súlyos veszély elhárítása végett avatkozott be a verekedésbe és ez az alperes érdekében történtnek is tekinthető Jogszabály, hogy aki másról súlyos veszélyt hárít el, maga pedig eközben testi épségében vagy egészségében kárt szenved, a megsegítettől jutalmat követelhet, kivéve ha a veszélyt maga idézte elő, vagy a mentésre kötelezve volt Ennek a jogszabálynak az alkalmazását nem zárja ki az sem, ha a megmentett, illetve a megsegített a mentést vagy megsegítést ellenezte is. Mert a bajban levőket akaratuk ellenére is meg kell menteni, illetve a súlyos veszélyből kiségiteni. A felperes keresete ugyan kifejezetten nem irányul erre az igényre, de az általa előadott tényállás ennek a jogszabálynak az alkalmazását indokolja. A jogalkalmazás pedig független attól, hogy a

felperes a jogszabályra helyesen hivatkozik-e, vagy tévesen más jogszabály alkalmazását kéri.”

A döntést anyagi jogilag is, perjogilag is helyesnek tartjuk. A Kúria által felhívott jogszabály szinte szószentírti szövegezésében egyezik az MMT. 1646 §-ával, amelyet a Kúria mai jogunk alkotmányának is tekint, de valójában egyik érdekes jelensége az MMT. már sokak által említett felszívódási folyamatának. Az MMT. e hivatkozott szakasza minden esetre lerázta magáról a negotiorum gestorum szemben megnyilvánult és még a megbeszélte eset felebbezési bírósági ítéletének alapjául is szolgáló gyanakvó szellemet, és a gyanakvó szellemtől megszabadulva a benne foglalt jogtétel már beleesik abba a jogfejlődési vonalba, amelyet fentebb akként jellemeztünk, hogy az összeférésre irányuló jogrend átalakul az összeműködést biztosítani kívánó jogrendé.

Az anyagi jogi kérdéseknél még érdekesebb a Kúria döntésének perjogi vonatkozása. A felperes kártérítési igényt érvényesített keresetében. A Kúria a jutalomdíj iránti igényt látja fennállóknak és a feloldást is azért rendel el, hogy a jutalomdíjról szóló jogszabály alkalmazásához szükséges tények tisztáztassanak.

A Kúria megállapítja az indokolásban, hogy a felperes keresete nem irányul a jutalom fizetésére, mégis a jutalomigényre vonatkozó jogszabályt alkalmazandónak tartja, mert amint a Kúria indokolása kijelenti, „a jogszabály alkalmazása független attól, hogy a felperes a jogszabályra hivatkozik-e, vagy tévesen más jogszabály alkalmazását kéri”. Ez az indokolásbeli tétel a iura novit curia közkeletű tételének egy általánosságban elismert variánsa. A tétel azonban csak bizonyos megszorításokkal, illetve kiegészítéssel mutatja a valóságos jogi helyzet képét. Az indokolásbeli tétel az, hogy a jogszabály alkalmazása független attól, hogy a felek arra hivatkoznak, vagy hogy helyesen hivatkoznak rá, azonban nem emeli ki, illetve elmellőzi a Kúria azt a másik tételt is, hogy viszont a bíróság az ítélethozatalnál kötve van a felek kérelmeihez és ellenkérelmeihez. A bíróság csak azon jogszabályokat alkalmazhatja, illetőleg azon jogszabályoknak szerezhet eseti érvényesülést, amelyek a felek kereseti kérelme, illetve ellenkérelme által megvont határok között az igény szempontjából számbajöhetnek. A keresetváltoztatás tilalma egyrészt, az ítéletben való túlterjeszkedés tilalma másrészt, a jogszabály alkalmazásában a fenti értelemben kívánják a határt megvonni. Hiába áll meg valamely jogtétel, amelynek világitásában az egyik fél igénye jogszerűnek mutatkoznék, ha a

fél nem ezen igényét érvényesítette, illetőleg nem a jogszabály jogcímén való igényt érvényesítette, úgy a vonatkozó jogszabály szerinti elbírálás nem aktuális. A kérdés mindig az, hogy a jogszabály alkalmazásra juthat-e azon kereseti jogcím tekintetében, amely jogcímre alapítottan a felperes igényt támasztott. Ha kölcsönre alapítatik a felperesi igény, de a per tényállása azt eredményezi, hogy kölcsön a felek között létre nem jött, ellenben mondjuk az alaptalan gazdagodás szabályai szerint igenis fennállana felperesnek valamelyes igénye, úgy egyrészt a félnek is csak a perrendtartás keretei között van lehetősége a kölcsön címére alapított kérelem helyett az alaptalan gazdagodás címén való megítélésre áttérni, másrészt a bíróságnak sincs joga, hogy a kölcsön címén megítélni kért összeget alaptalan gazdagodás címén ítélje meg, mert ez lényegileg a kérelmen a jogcím szempontjából való túlterjeszkedés. Az alaptalan gazdagodás címén megállható igény tekintetében nincs módja a Kúriának az alaptalan gazdagodás szabályát alkalmazni, noha az indokolásból idézett tétel szerint a bíró ex offo megszorítás nélkül alkalmazza a jogszabályokat. Az idézett indokolásbeli kijelentés tehát csak azon megszorítással, illetve kiegészítéssel válik helyessé és teljessé, hogy a bíró a jogszabályokat a kereseti kérelem és ellenkérelem határain belül alkalmazza hivatalból és csak e kereten belül áll fenn a bíróra a jogalkalmazás kötelezettsége a felek hivatkozására való tekintet nélkül. Igenis alkalmazandó az a jogszabály, noha a felek arra nem hivatkoztak, amely a kérelmi kereten belül is aktuális — így pl. a kúriai tétel helyesen érvényesül a gyakorlatban számos esetben, amikor az előadott szerződéses tényállást a felperes jogilag helytelenül minősíti. A szerződésnek a jogszabályok szerinti helyes minősítése és ezzel a vonatkozó jogszabály alkalmazása kétségtelenül beleesik a bíró jogalkalmazási feladatkörébe. Amikor azonban a bíró oly jogszabályt alkalmaz, amely jogszabály a fél által nem érvényesített jogcímre alapított igényre szólal meg, akkor a bíróság tulajdonképpen hivatalból eszközli azt a keresetváltoztatást, amely keresetváltoztatást a törvény a fél számára tilalmazza.

E perjogi megvilágítás ellenére is „a bírói keresetváltoztatást” helyesnek tartjuk. Mai perrendi szabályaink már csak fél lélekkel szigorúak a keresetváltoztatással szemben. A törvényhozás, noha a keresetváltoztatási szabadságot erős korlátok közé szorította, tisztán látta, hogy a keresetváltoztatás igen sokszor csak kényelmes védekezési ürügy az alperes számára. A keresetváltoztatás teljes szabadsága szintén túlzás volna, mert viszont a felperes számára tenné le-

hetővé, hogy amikor perbevitt igénye már az elutasításra érettnek látszik, egy más jogcímre való áttéréssel a pert elodázza. A felperesi perhuzás lehetőségén felül a keresetváltogatási tilalom valamely enyhített formában való érvényesülése mellett szól az a szempont is, hogy a perbeli védekezésre való felkészülés kötelezettsége az alperest az érvényesített jogcím által szükségessé vált keretben terhelheti. A keresetváltogatási szabadság, illetve tilalom álláspontja közül perrendünk ez utóbbi álláspontra helyezkedett, de a Pp. 188. §. utolsó bekezdésének az a szabálya, hogy az oly határozat ellen, hogy keresetváltogatás nincs, felelbbvitelnek helye nincs, mutatja, hogy perrendtartásunk nem kívánta túlságosan istápolni a keresetváltogatási kifogást. A Pp. 189. §-a szerint új kereset pedig, ha más formában is, de gyakorlati eredményét tekintve, a keresetváltogatás szabadságával egyenlő értékű. Nézetünk szerint a keresetváltogatás kérdését nem a törvénynek kellene elvileg eldönteni, hanem a bíróságra kellene bízni, hogy a konkrét körülmények szerint engedje meg, vagy tagadja meg a keresetváltogatást, leginkább azon szempont által vezetve, hogy a keresetváltogatás megengedhető akkor, ha az eddigi tényállás alapján a keresetváltogatás után az igény is elbíráható, viszont megtagadandó a keresetváltogatás, ha az eredeti jogcím szerint az ügy ítéletre teljesen vagy jórészben érett, és ezzel szemben a keresetváltogatás után, illetve folytán újabb tárgyalások válnának szükségessé.

Ennek a most vallott felfogásnak a szelleme szólal meg „a bírói keresetváltogatás” esetében, amikor a bíróság lényegileg ítéletében a felperes által nem érvényesített jogcímre tér át. A per ökonomiai szempontjai tehát igazságszolgáltatási érdek, de a feleknek a felesleges költségektől való mentesülése is indokoltá teszik ezt az álláspontot. Sokkal helyesebb valamely ügy végleges elbírálása, mint az amúgy is sokszor elmosódó jogi határkérdésekkel járó bizonytalanság mellett olyan határozatot hozni, amely a pert ugyan formailag befejezi, valójában azonban csak új pereket von szükségszerűen maga után. A bírói keresetváltogatásnak ezt a jelenségét azonban meg kell látni, mert ennek tudatos szemmeltartása egyrészt jogalkotásunkra is irányítólag hathat, de a bírói joggyakorlatot számos formailag indokolható, de sem az anyagi igazsággal meg nem férő, sem az igazságszolgáltatás érdekeivel összhangban nem lévő határozat meghozatalának kényszerétől mentesíti.

B. S.